

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 286/2024-17

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara (sudca spravodajca) a sudcov Jany Baricovej a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] zastúpenej advokátkou Mgr. Martinou Chorváthovou, A. Kmeťa 17, Martin, proti postupu Okresného súdu Žilina v konaní vedenom pod sp. zn. 21P/86/2021 takto

rozhodol:

- Postupom Okresného súdu Žilina v konaní vedenom pod sp. zn. 21P/86/2021 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
- Sťažovateľke **priznáva** finančné zadosťučinenie **1 500 eur**, ktoré jej **je** Okresný súd Žilina **povinný** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
- Okresný súd Žilina **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania **485,12 eur** a zaplatiť ich jej právnej zástupkyni do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
- Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 286/2024-11 z 28. mája 2024 prijal na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľky vo veci namietaného porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom okresného súdu v napadnutom konaní vedenom vo veci starostlivosti súdu o maloletých. Sťažovateľka navrhuje, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu v napadnutom konaní konať bez zbytočných prietáhov a aby jej priznal primerané finančné zadosťučinenie v sume 2 000 eur a náhradu trov právneho zastúpenia.

2. Z ústavnej sťažnosti, jej príloh, vyjadrenia okresného súdu a vlastnej rozhodovacej činnosti ústavného súdu (konanie vedené pod sp. zn. IV. ÚS 164/2024) vyplýva, že návrh otca (navrhovateľ) na úpravu rodičovských práv a povinností k maloletej [REDAKOVANÉ] bol okresnému súdu doručený 5. mája 2021. Dňa 18. augusta 2021 navrhovateľ doručil návrh na vydanie neodkladného opatrenia, ktorý bol zamietnutý uznesením okresného súdu zo 16. septembra 2021. Okresný súd nariadil termín prvého pojednávania na 22. marec 2024, ktoré bolo odročené z dôvodu neúčasti navrhovateľa. Ďalší termín nariadil na 18. jún 2024, na ktorom o návrhu rozhodol a účastníci konania sa vzdali práva podať odvolanie. V čase podania ústavnej sťažnosti (21. februára 2024) nebolo napadnuté konanie právoplatne skončené.

II.

Argumentácia sťažovateľky

3. Sťažovateľka namieta, že od začatia konania v máji 2021 sa (v čase podania ústavnej sťažnosti, pozn.) nekonalo ani jediné pojednávanie a vo veci nebolo právoplatne rozhodnuté. Od vydania uznesenia o zamietnutí návrhu na vydanie neodkladného opatrenia 16. septembra 2021 ostal okresný súd úplne nečinný. Predmetom prejednávanej veci je pritom úprava rodičovských práv a povinností k maloletej, ktoré by mal okresný súd vybavovať prednostne, konanie nie je právne zložité a sťažovateľka ničím neprispela k jeho dĺžke.

III.

Vyjadrenie okresného súdu

4. Podpredseda okresného súdu vo svojom podaní z 18. júna 2024 uvádza, že po vykonaní prvotných úkonov nevyhnutných pre rozhodnutie bolo vo veci nariadené pojednávanie na 22. marec 2024, ktoré však bolo odročené z dôvodu neúčasti otca maloletej, ktorý si predvolanie na pojednávanie v odbernej lehote neprevzal, pričom jeho právny zástupca v deň pojednávania písomne oznámil súdu, že o ňom nemá žiadnu vedomosť, preto sa z pojednávania ospravedlnil a žiadal ho odročiť. Nový termín pojednávania okresný súd stanovil na 18. jún 2024, na ktorom už otca vypočul a rozhodol o úprave práv a povinností k maloletej. Účastníci sa vzdali práva podať odvolanie. Týmto postupom podľa názoru podpredsedu okresný súd odstránil negatívne následky pôvodnej nečinnosti. Všetky oddelenia okresného súdu museli rešpektovať kritériá pre určovanie konaní, ktoré majú prebehnúť s vyššou rýchlosťou v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“). V poručenskom oddelení to bolo rozhodovanie o ochrane maloletých odídcov z Ukrajiny a o nahromadených konaniach z obdobia pandémie. Zároveň pripomenul personálne obsadenie oddelenia, ktoré neumožňovalo rozhodovať o všetkých veciach neodkladne. Sťažnosť považuje za nedôvodnú, resp. navrhuje nevyhovieť návrhu na priznanie finančného zadosťučinenia.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

5. Ústavný súd v zmysle § 58 ods. 3 prvej vety zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej

len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že na základe podaní účastníkov je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

6. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavnej sťažnosti namietajúcej porušenie citovaných práv vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04, III. ÚS 154/06, II. ÚS 118/2019).

7. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitost' veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP v rámci prvého kritéria prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľku.

8. Z rozhodovacej činnosti je ústavnému súdu známe, že o obdobnej sťažnosti maloletej proti postupu okresného súdu v napadnutom konaní už rozhodol nálezom č. k. IV. ÚS 164/2024-23 zo 7. mája 2024 tak, že vyslovil porušenie práv maloletej podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, okresnému súdu prikázal konať bez zbytočných prietáhov a priznal jej finančné zadosťučinenie vo výške 1 600 eur a náhradu trov konania pred ústavným súdom. V prejednávanej veci preto odkazuje na predchádzajúce zistenia a závery, od ktorých nevzhliada dôvod sa odchýliť.

9. Pokiaľ ide o kritérium právna a faktická zložitost' veci, napadnuté konanie sa vedie vo veci úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletej sťažovateľke, t. j. ide o prednostnú vec, kde sa predpokladá osobitná pozornosť venovaná efektívnemu a rýchlemu postupu súdu. Tento typ konania tvorí štandardnú a pomerne početnú súčasť rozhodovacej činnosti súdov, a preto z právneho ani faktického hľadiska napadnuté konanie nevykazuje črty mimoriadnej zložitosti a nevyplýva ani z vyjadrenia podpredsedu okresného súdu.

10. Ústavný súd pri posudzovaní prvého kritéria osobitne zohľadnil predmet konania, ktorý má vzhľadom na svoju povahu pre sťažovateľku mimoriadny význam. V tomto kontexte poukazuje aj na judikatúru ESLP, v súlade s ktorou ak sú predmetom konania vzájomné vzťahy medzi rodičmi a deťmi, konaniu o týchto vzťahoch príslušné súdy majú venovať „mimoriadnu starostlivosť, pretože procesné omeškanie v takejto veci môže mať za následok *de facto* rozhodnutie o otázke predloženej súdu ešte pred samotným rozhodnutím príslušným súdom“ (k tomu pozri rozsudok ESLP vo veci H. proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 9580/81, rozsudok z 8. 7. 1987, § 85). V rámci tejto požiadavky sa potom podstatne mení aj pohľad na posúdenie prietáhov v predmetnej veci vo vzťahu k právu na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručenému čl. 48 ods. 2 ústavy (resp. právu na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru), ktorého účelom je, aby sa čo najskôr odstránil stav právnej neistoty, kvôli čomu prebieha súdne konanie.

11. Sťažovateľka svojimi úkonmi k predĺženiu trvania napadnutého konania nijako neprispela, čo napokon netvrdil ani podpredseda okresného súdu.

12. Tretím hodnotiacim kritériom je postup okresného súdu v napadnutom konaní. Napadnuté konanie začalo v máji 2021, avšak prvé pojednávanie okresný súd nariadil až na 22. marec 2024, teda po dvoch rokoch a desiatich mesiacoch od doručenia návrhu. Prvotné úkony vykonal do septembra 2021 a následne uznesením zo 16. septembra 2021 zamietol návrh otca maloletej sťažovateľky na nariadenie neodkladného opatrenia. Prvé pojednávanie nariadené na 22. marec 2024 bolo odročené z dôvodu neúčasti otca maloletej sťažovateľky, ktorému nebolo doručené predvolanie, ďalší termín pojednávania bol určený na 18. jún 2024, na ktorom okresný súd rozhodol o návrhu otca.

13. Ústavný súd zdôrazňuje, že pod mimoriadnou starostlivosťou, ktorú má súd venovať konaniu týkajúcemu sa rozhodovania vo veciach maloletých, nemožno rozumieť priebežné vykonávanie procesných úkonov súdom, ale osobitnú dôležitosť v tomto type konania nadobúda predovšetkým kvalitatívna stránka týchto úkonov, ktoré by mali efektívne smerovať k transparentnému, jasnému a spravodlivému usporiadaniu pomerov účastníkov konania, keďže záujem dotknutých detí, na ktorý sa má v konaní v prvom rade prihliadať, je mať kontakt s oboma rodičmi, pokiaľ sú riadne výchovne spôsobilí, lebo aj rešpekt k právam iných je jedným z predpokladov riadnej výchovy (m. m. IV. ÚS 595/2018).

14. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd konštatuje, že pod mimoriadnou starostlivosťou, ktorú má súd venovať konaniu vo veci starostlivosti o maloletých, nemožno rozumieť rozhodnutie o návrhu na úpravu práv a povinností k maloletemu dieťaťu po troch rokoch od začatia konania, pričom najmä nečinnosť okresného súdu od septembra 2021 do marca 2024 nemožno považovať za optimálny a efektívny postup okresného súdu smerujúci sústredene k urýchlenému odstráneniu stavu právnej neistoty sťažovateľky.

15. Ústavný súd v súvislosti s argumentáciou okresného súdu uplatnenou vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti stabilne pripomína, že personálne obsadenie súdu, jeho organizácia, vysoký počet vecí v príslušnom oddelení, ako i optimalizácia súdnictva teda nie sú dôvodmi, pre ktoré by malo byť ospravedlnené, tolerované a ústavne udržateľné porušovanie základného práva sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

16. Vo vzťahu k snahe podpredsedu okresného súdu o vysvetlenie, prečo nebolo možné v predmetnej (prednostnej) veci rozhodnúť neodkladne, ústavný súd len odkazuje na bod 10 tohto nálezu.

17. Ústavný súd preto s prihliadnutím na celkovú dobu trvania napadnutého konania, ktoré s ohľadom na jeho predmet predstavuje prednostnú vec v zmysle judikatúry ESĽP, ako aj na dlhodobú nečinnosť okresného súdu, dospel k záveru, že v napadnutom konaní došlo k zbytočným prietahom. Na tomto základe rozhodol, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní bolo porušené základné právo sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

18. Keďže príkaz konať v napadnutom konaní bol okresnému súdu uložený už nálezom č. k. IV. ÚS 164/2024-23 zo 7. mája 2024, ako aj z dôvodu, že okresný súd vo veci meritórne rozhodol

na pojednávaní konanom 18. júna 2024, ústavný súd návrhu sťažovateľky, aby okresnému súdu prikázal postupovať v napadnutom konaní bez zbytočných prieťahov, nevyhovel (bod 4 výroku nálezu).

V.

Priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

19. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti navrhuje, aby jej ústavný súd priznal primerané finančné zadosťučinenie v sume 2 000 eur. Ústavný súd vzhľadom na okolnosti posudzovanej veci považoval za potrebné priznať sťažovateľke finančné zadosťučinenie, majúc pritom na pamäti, že cieľom priznania primeraného finančného zadosťučinenia je zmiernenie ujmy pocitovanej z porušenia základných práv alebo slobôd zaručených ústavou, resp. záväznou medzinárodnou zmluvou, nie získanie iného majetkového prospechu. Pri určení primeraného finančného zadosťučinenia vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných EŠLP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu, ako aj na výšku priznávaného finančného zadosťučinenia v aktuálnych rozsudkoch proti Slovenskej republike (za roky 2023 a 2024).

20. Pri ustálení sumy finančného zadosťučinenia priznaného sťažovateľke ústavný súd prihliadal primárne na celkovú dĺžku napadnutého konania, na fakt, že prebiehalo iba na jedinom stupni sústavy súdov, zohľadnil aj jeho prednostnú povahu, ako aj to, že okresný súd po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie vo veci meritórne rozhodol. Ústavný súd v okolnostiach prejednávanej veci preto považoval za primerané priznať sťažovateľke finančné zadosťučinenie v sume 1 500 eur (bod 3 výroku tohto nálezu) a vo zvyšnej časti jej návrh nevyhovel (bod 4 výroku nálezu).

VI.

Trovy konania

21. Ústavný súd sťažovateľke priznal náhradu trov právneho zastúpenia v sume 485,12 eur (bod 3 výroku tohto nálezu) podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde za 2 úkony právnej služby vykonané v roku 2024 (prevzatie, príprava zastúpenia a podanie ústavnej sťažnosti).

22. Sťažovateľka žiada priznať tarifnú odmenu za každý úkon právnej služby v sume 228,83 eur a režijný paušál v sume 13,73 eur. Ústavný súd teda sťažovateľke, súc viazaný petitom, priznal náhradu trov konania v ňou požadovanej výške.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 27. júna 2024

Miloš Mad'ar
predseda senátu